

Masarykova univerzita
Ekonomicko-správní fakulta
Studijní obor: Veřejná ekonomika

LOKÁLNÍ MĚNOVÉ SYSTÉMY

Local Exchange Trading Systems

Bakalářská práce

Vedoucí bakalářské práce:
Ing. Barbora Kaplanová

Autor:
Iva STRNADLOVÁ

Brno, květen 2009

Jméno a příjmení autora: Iva Strnadlová
Název bakalářské práce: Lokální měnové systémy
Název práce v angličtině: Local Exchange Trading Systems
Katedra: veřejné ekonomie
Vedoucí bakalářské práce: Ing. Barbora Kaplanová
Rok obhajoby: 2009

Anotace

Bakalářská práce s názvem „Lokální měnové systémy“ se zabývá fenoménem, který v České republice není příliš známý. Cílem práce je vymezení problémů, a to převážně daňových, které lze s fungováním lokálních měnových systémů (dále jen „LETS“) v české ekonomice spojit. První kapitola je věnována pojmu „peníze“ a vztahům národní a alternativní měny, používané v LETS. Druhá kapitola poskytuje charakteristiku LETS spolu s praktickými příklady v České republice a na Slovensku. Třetí kapitola je tvořena SWOT analýzou, která blíže specifikuje vlastnosti LETS. V poslední kapitole se zaměřuji na důležitý vztah LETS a národní ekonomiky v ČR. Především je zde řešen způsob placení daní z činnosti v LETS a možnosti daňových úniků.

Annotation

The bachelor thesis deals with the phenomena which is not very known in the Czech Republic. The aim of the thesis is to delimitate the problems, especially tax problems, which can be connected with the functioning of the Local Exchange Trading Systems („LETS“) in the Czech economy. First chapter of the thesis is concerned with the concept of „money“ and relationship between national and alternative currency, which is used in the LETS. The second chapter provides characterization of existence with the practical examples in the Czech Republic and Slovakia. Third chapter consists of SWOT analysis, which specifies features of the LETS. In the last part, I concentrate on the important relationship between LETS and the national economy in the Czech Republic. Especially the method of paying taxes from activities in the LETS and the possibilities of the tax evasion are being dealt with here.

Klíčová slova

Lokální měnové systémy, peníze, alternativní měna, SWOT analýza, daňový únik

Keywords

Local exchange trading systems, money, alternative currency, SWOT analysis, tax evasion

Prohlášení

„Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci s názvem *Lokální měnové systémy* vypracovala samostatně pod vedením Ing. Barbory Kaplanové a uvedla v ní všechny použité literární a jiné odborné zdroje v souladu s právními předpisy, vnitřními předpisy Masarykovy univerzity a vnitřními akty řízení Masarykovy univerzity a Ekonomicko-správní fakulty MU.“

V Brně dne 20. května 2009

---

vlastnoruční podpis autora

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala Ing. Barboře Kaplanové za odborné vedení, trpělivost a cenné připomínky, kterými přispěla k vypracování této bakalářské práce.

OBSAH

ÚVOD	6
1 PENÍZE	8
1.1 MĚNA	10
1.1.1 Národní měna.....	10
1.1.2 Alternativní měna.....	11
2 LOKÁLNÍ MĚNOVÉ SYSTÉMY	12
2.1 DEFINICE	12
2.2 CHARAKTERISTIKA FUNGOVÁNÍ	13
2.2.1 Pravidla existence	13
2.2.2 Typické znaky.....	14
2.3 HISTORIE LETS A JEJICH VÝVOJ DO SOUČASNOSTI.....	17
2.4 LETS V ČESKÉ REPUBLICE A NA SLOVENSKU	18
2.4.1 Letokruh.....	19
2.4.2 Pražský LETS.....	20
2.4.3 ROZLET - Rozmarýnkový LETSystém.....	20
2.4.4 LETS Zaježová.....	21
2.4.5 Zhodnocení existence LETS v ČR a na Slovensku.....	21
3 SWOT ANALÝZA	22
3.1 SILNÉ STRÁNKY	23
3.2 SLABÉ STRÁNKY	25
3.3 PŘÍLEŽITOSTI.....	27
3.4 HROZBY	28
3.5 ZHODNOCENÍ VÝSLEDKŮ	29
4 EKONOMICKÉ SOUVISLOSTI LETS V ČR	30
4.1 ROZDÍLNÉ POJETÍ ZÁKONŮ V NÁRODNÍ EKONOMICE A LETS.....	30
4.2 DAŇOVÁ SOUSTAVA V ČESKÉ REPUBLICE	32
4.3 PROBLEMATIKA DANÍ V LETS V ČESKÉ REPUBLICE.....	33
4.3.1 Zdaňování fyzických osob v LETS.....	35
4.3.2 Zdaňování právnických osob v LETS.....	36
4.3.3 Řešení daňových úniků fyzických a právnických osob v LETS.....	36
4.4 MOŽNOST PLACENÍ DANÍ V ALTERNATIVNÍ MĚNĚ.....	37
4.5 EXISTENCE DAŇOVÝCH ÚNIKŮ V NÁRODNÍ EKONOMICE.....	38
4.6 VLIV LETS NA SOCIÁLNÍ DÁVKY A PODPORU V NEZAMĚSTNANOSTI	39
ZÁVĚR	40
PŘEHLED LITERATURY	42

ÚVOD

„Třebaže mnoho teoretiků, kteří nemusí být v příliš úzkém kontaktu s reálným životem, ještě stále vzývá modlu velkého měřítka, lidé z praxe naopak preferují všude, kde je to jen trochu možné, výhody malého měřítka – jeho pohodlí, lidskost a zvládnutelnost.“

E.F. SCHUMACHER, Malé je milé, aneb Ekonomie, která by počítala i s člověkem

Život v dnešní době se vyznačuje velkou významností peněz. Tvrzení, že peníze vládnu světu, je možno postavit na praktických zkušenostech dnešního světa. Většina z činností je prováděna za peníze. Společnost se snaží mít jich neustále dostatek, proto činnosti dostatečně neohodnoceny penězi nejsou dostatečně atraktivní. Lidé chodí do práce, aby peníze získali, zboží a služby jsou nabízeny na trhu výměnou za peníze, i pomoc mezi známými a sousedy je většinou zaplácena v penězích, aby si lidé nezůstali nic dlužni. Každý se snaží utržit co nejvíce, aby mohl využívat možností, které vlastnictví peněz přináší. Je možno se dnes setkat s názorem, že za peníze se dá koupit všechno. Každopádně si jejich prostřednictvím můžeme zajistit bydlení, jídlo, šaty. Za vydělané či uspořené peníze si můžeme dovolit provozovat aktivity, které náš život jen dělají příjemnější. Umožní navštěvovat kulturní instituce, provozovat sport, navštěvovat společenské akce, cestovat apod. Peníze jsou v neustálém oběhu od kupujících k prodávajícím, od zaměstnavatelů k zaměstnancům.

V současnosti čile probíhá mezinárodní obchod a rozvíjí se mezinárodní dělba práce. Může se proto zdát, že systémy fungující v lokálním měřítku, jsou pro společnost nepraktické. Důvodem může být jejich omezené působení, limitované územím a počtem členů. Není tedy možné využívat jejich možností za hranicemi dané lokality a vysoký počet členů může snižovat efektivnost jejich fungování.

Právě malé oblasti dnešního světa nejsou tak atraktivní z pohledu investování, a tak mnohdy nedokážou přimět podnikatelé, firmy a nadnárodní společnosti, aby využívali nabídku právě jejich regionu (obce). To způsobuje odliv měny a vydělaných peněz z regionů a jejich útratu za jejich hranicemi (investice velkých společností ve velkých městech). Důsledkem je častý nedostatek peněžních prostředků, prostřednictvím kterých by v oblasti bylo zprostředkována směna. Té je tím pádem zamezeno a společnost strádá. Nemožnost obchodování, i přestože má společnost potenciál ve formě zboží a služeb, které může poskytnout, se proto stává významným problémem.

Lokální měnové systémy (dále jen „LETS“) mají nejen z těchto důvodů v ekonomice své místo, které získaly za dobu svého působení ve světě. Jejich cílem je doplnění národní ekonomiky a snaha o překlenutí některých problémů, které v souvislosti s jejím fungováním mohou vznikat. Jedná se především o vytvoření alternativní měny, která poskytuje nové možnosti pro obyvatele této komunity. Je ale otázkou, zda je jejich uplatnění možné i v české či slovenské společnosti. Není takový způsob obchodování již překonán? Stejně tak se ale v souvislosti s fungováním LETS můžeme setkat s problémy, především ekonomického rázu, na které je třeba nalézt odpovědi.

Cílem bakalářské práce je celková charakteristika lokálních měnových systémů se zaměřením na ekonomické souvislosti jejich fungování. Zásadní je objasnění způsobu vybírání daní z činnosti LETS a zkoumání daňových úniků, kterých se jejich členové mohou dopouštět.

V první kapitole jsou vymezeny pojmy „peníze“ a „měna“, neboť se budou prolínat celou prací. Důležitý je především vztah národní a alternativní měny, používané v LETS.

Druhá kapitola je věnována charakteristice lokálních měnových systémů. Je zde definován pojem „LETS“ a uvedeny podmínky a znaky jejich fungování. Kapitola obsahuje také historii vývoje až po současnost zahrnující praktické příklady lokálních měnových systémů v České republice a na Slovensku.

Třetí kapitola je tvořena SWOT analýzou fungování. Ta specifikuje silné a slabé stránky LET systémů. Jsou zde rozebrány potenciální příležitosti a hrozby, na které musí LETS reagovat. V závěru této kapitoly je nastíněn směr, kterým by se měly LETS ubírat, aby co nejvíce využily své výhody oproti národní ekonomice a minimalizovaly slabiny systému.

Zásadní vztah LETS a národní ekonomiky v České republice je rozebrán v poslední kapitole. Od právních předpisů, které obvykle nejsou v LETS dodržovány, přejdeme k daňovým povinnostem, které musí členové LETS plnit. Zjistíme, které daně je možno z obchodování v LETS vybírat. Důraz je kladen na vymezení způsobu vybírání daní od fyzických a právnických osob, účastnících se LETS. S ním je spojena možnost daňových úniků a jejich řešení. V kapitole je rozebrána teoretická možnost placení daňových závazků v alternativní měně. Je zde uveden i vliv činnosti v LETS na výši sociálních dávek a podpory v nezaměstnanosti, který je řešen v některých státech.

1 PENÍZE

Peníze se dostaly do popředí zájmu z důvodu obrovského zvýšení statků, kterých lze jejich prostřednictvím získat. Díky penězům se šance jednotlivců na uspokojení jejich potřeb staly dosažitelnější. Lidé mají možnost získat, co si jen záměnou, prostřednictvím peněz. Peníze jsou jakýmsi univerzálním mechanismem, použitým při získávání statků. Pokud je člověk vlastní, může si jejich prostřednictvím dovolit množství dalších věcí. Peníze tedy mohou podněcovat představu, že člověk dosáhne svých cílů snadněji než jindy. [Simmel, 1997]

Soudobá společnost se na peníze dívá jako na prostředek, který jim zprostředkovává získání výrobků a služeb. Každý vydělává peníze za určitým účelem, ať už to je spoření do budoucna, zaplacení účtů, cestování apod., tedy pro každého peníze skrývají jiný význam. Je třeba uvést, co vlastně peníze ve své podstatě jsou. V nejobecnějším vymezení Revenda [1997] definuje peníze jako: „Jakékoliv aktivum, které je všeobecně přijímáno při placení za zboží a služby nebo při úhradě dluhu.“ A hraje zde roli právě ta část definice, která mluví o všeobecném přijímání peněz. To ve svém důsledku znamená, že se společnost „dohodla“ na jejich hodnotě, odpovídající číslu na ní, a proto její ceně věří a bez námitek je přijímá.

Ježek [2002] vidí důvod hodnoty peněz v tom, že je společnost jako hodnotné přijímá. Nemožnost výměny peněz v bance za jiné aktivum nemá na jejich fungování jako prostředek směny žádný vliv.

Peníze mohou zapříčinit problémy v případě, kdy jich má společnost nedostatek. Také stát se může dostat do těžké situace tím, že není schopen splácet své dluhy, což je způsobeno nedostatkem peněz. Je třeba uvést i světové finanční krize, které mají sice různé důvody vzniku, zato důsledky jsou stejné, a to právě problémy spojené s náhle nedostačujícím množstvím peněz v oběhu. Pokud se jedinec, stát či ekonomiky celého světa dostanou do problémů spojených s penězi, je třeba tuto situaci aktivně řešit.

Peněžní vývoj

Počátky směny jsou spojeny s naturální formou, která byla závislá na shodě potřeb obchodujících. Jednalo se o tzv. barter, který je popisován jako přímá výměna výrobků za výrobek. [Fuchs, 2003] Lidé mohli nakoupit jen zboží výměnou za vlastněné produkty, které musela poptávat druhá strana, jinak obchod nemohl proběhnout. To se ukázalo jako

problém v tom smyslu, že nebylo jednoduché najít člověka, který měl zájem o námi vlastněné produkty, a zároveň nabízel zboží, které jsme měli v úmyslu získat. Obvykle bylo třeba vyhledat třetí osobu, aby mohlo dojít ke směně.

Poté se vyčlenily komoditní (zbožové) peníze jako je čaj, dobytek, kožešiny, plátno, obilí, tabák apod. Tedy produkty, o které byl v té době velký zájem. Peníze jak bylo zjištěno by měly být dělitelné, trvanlivé, stejnorodé a měly by disponovat velkou hodnotou. [Fuchs, 2003] Výše jmenované zboží mnohdy splňovalo většinu těchto požadavků, ale často nemohlo být dosaženo plného úspěchu. Komplikace s touto formou peněz se pojila především se skutečností, že hodnota zboží kolísala dle ceny na trhu.

Vhodným řešením se stalo zlato, které stále disponuje vysokou hodnotou. Lidé měli jistotu, že jejich vlastněním neprodělají a stále tu bude možnost nakupovat. Aby nebylo nadále nutno kousky zlata neustále vážit a určovat jeho hodnotu, začaly se razit mince. Tímto způsobem došlo k velkému zjednodušení směňování, jelikož hodnota mincí odpovídala množství drahého kovu, v nich obsaženého. Množství vlastněných prostředků k obchodování bylo dáno sumou částek uvedených na jednotlivých mincích.

Od 17. století se začaly zavádět papírové peníze, jejichž používání vytrvalo až do současnosti. Papírové peníze mají oproti zlatu mnoho výhod, neboť jsou jednodušeji přenosné v porovnání s kovem, jejich výroba i rozmnožování je levnější oproti zlatu. Stejně tak jsou v ekonomice snadněji nahraditelné než kovové mince. [Lisý, 2007] Ještě před 1.světovou válkou byl v zemích zaveden tzv. zlatý standard, kdy byly papírové peníze směnitelné za zlato. Mezi válkami se již papírové peníze staly nekrytými, což znamenalo, že v bance nebyly směnitelné za zlato, a to prohlášením vlády země za zákonné platidlo. [Fuchs, 2003] Dnes jsou hojně využívanou formou peněz bezhotovostní peníze tvořeny peněžními vklady v bankách. Lidé u sebe nemusejí držet vysoké sumy peněz, ale v obchodech mají možnost platit platebními kartami, převody mezi účty jsou prováděny taktéž bezhotovostně, a to prostřednictvím bank.

Soudobé peníze jsou základem efektivního fungování ekonomického systému, který je založen na specializaci a dělbě práce. Bez nich bychom byli nuceni se vrátit k primitivním formám výroby a směny. Peníze jsou proto považovány za jednu z největších vymožeností, které přispívají k lidské svobodě a blahobytu. [Ježek, 2002]

Funkce

Peníze mají obecně plnit tři funkce: [Ježek, 2002]

- prostředek směny – základní funkcí peněz je zajistit směnu, pro tento účel také peníze vznikly. Jde o zjednodušení směny a snížení transakčních nákladů.
- uchovatel hodnot – spolehlivost této vlastnosti záleží na skutečnosti, zda mají peníze relativně stabilní hodnotu. V opačném případě se může stát, že za naspořenou sumu si v budoucnu nemusíme pořídit stejné množství statků jako dnes, ale budeme si muset připlatit. Hodnota peněz tedy klesá a lidé hledají jiné aktiva, která si svoji hodnotu dokážou zachovávat lépe, např. nemovitosti.
- zúčtovací jednotka – peníze jsou ideálním prostředkem k poměřování cen výrobků a služeb. Cena zboží je univerzální informace, kterou si lidé spojí s obětí, kterou pro jeho pořízení museli podstoupit a užitek, který jim zboží přinese.

1.1 Měna

S penězi úzce souvisí měna, tvořící jejich podmnožinu. „Měnou rozumíme národní formu peněz, peněžní jednotku nebo peněžní systém zavedený zákonem v určité zemi nebo mezinárodními dohodami ve vzájemných vztazích.“ [Žák, 2002]

V mé práci budu v souvislosti s lokálními měnovými systémy rozlišovat mezi dvěma druhy měn. První z nich je *měna národní*, která existuje a její platnost je pod záštitou státu na celém jeho území. Právě tato měna se vyznačuje směnitelností za jiné národní měny a je garantovaná státem. Druhou v pořadí můžeme označit více názvy, a to *měna alternativní, místní či lokální*. Zde řadíme všechny mimo národní, jejichž působení nebude možné v rámci celé společnosti určité země. Jejím aktivním využíváním se vyznačují právě lokální měnové systémy.

1.1.1 Národní měna

Národní měnou rozumíme národní peněžní jednotku, kterou je např. česká koruna, americký dolar, britská libra, japonský jen a další. Zde je třeba uvést i existenci nadnárodních měn, jako je např. euro. Tato měna se stává důležitým aspektem peněžního oběhu ve státu, mnohdy ji společnost bere jako významný znak své země, jako je to např. v České republice.

Národní měna by měla splňovat určité náležitosti, a těmi jsou: [Revenda, 1997]

- název
- základní hotovostní druhy
- nominální struktura
- výlučnost měny jako zákonného platidla na daném území
- zákonem daná pravidla emise, ochrany, nabývání a používání v domácím a zahraničním platebním styku
- způsob stanovení měnového kurzu
- dříve i vztah ke zlatu

1.1.2 Alternativní měna

Měna lokálních měnových systémů nemusí splňovat tolik náležitostí jako měna národní. Při vytvoření alternativní měny je dostačující si určit název, který je na volbě každého LET systému. Důležité je i vymezení vztahu s národní měnou. Jedná se o určení, zda se jedná o rovnost jednotek či je dán jiný vzájemný poměr. LET systémy se nemusejí zabývat tisknutím bankovek a ražením mincí, neboť s alternativní měnou je většinou obchodováno prostřednictvím účtů nebo šeků. Největší rozdíl je určen působností daných měn. Alternativní měna je využitelná k obchodování pouze v rámci lokálního měnové systému. Nečlenům není stanovena povinnost přijímat měnu LET systému na celém území země.

Mezi typické vlastnosti alternativní měny, používané v LET systémech můžeme zařadit:

- množství nezávislé na stavu národního hospodářství
- nehmotná podoba
- omezená platnost (jen v rámci systému)
- osvobození od krádeží „peněz“

Alternativní měna má opačný cyklus než měna národní. Daří se jí, když je aktivita národní ekonomika v recesi a naopak upadá, když je národní ekonomika v rozmachu. [Douthwaite, 1999]

2 LOKÁLNÍ MĚNOVÉ SYSTÉMY

2.1 Definice

V českém překladu LETS, nebo-li Local Exchange Trading Systems, chápeme jako „Lokální měnové systémy“, „Obchodní systémy místní směny“ nebo například jako „Systémy místního výměnného obchodu.“¹

V současnosti nenalezneme striktní vysvětlení pojmu LETS. Existuje tedy mnoho definic, jak je možno lokální měnové systémy vymezit. Zmínila bych např. Jakubce, který ho definuje jako: „Neziskový a dobrovolný směnný systém vytvořený k využití a rozvíjení možností a dovedností místních obyvatel a zejména ke zvýšení objemu místního obchodování“. Stejně tak lze použít Jakubcovu definici, vystihující LETS jako: „Forma místního sociálního zajištění na principu alternativního peněžního systému.“ [Jakubec, 2001]

„LETS je alternativní ekonomický (resp. obchodní) systém, který má za cíl napomoci místnímu obchodování. Tvoří ho skupina lidí, kteří k obchodování mezi sebou nepoužívají národní měnu (např. koruny), ale měnu vlastní, takovou, kterou si sami vytvořili.“²

Právě tzv. lokální měny podporují obchod v dané lokalitě. Lidem se naskýtá možnost prodávat a nakupovat zboží v místní měně, což je možné specifickým způsobem. Ve zjednodušené formě pojetí se jedná o zavedení alternativní měny v určité oblasti, jejich hodnotu a název si určuje každá společnost individuálně. Nová měna je využívána jako prostředek při placení za poskytování zboží či služeb v rámci LETS. Obchodování v lokálních měnových systémech se orientuje především na prodej doma vypěstovaných produktů (zelenina, ovoce, vejčička, květiny), poskytování služeb jako je pomoc v domácnosti (úklid, zalévání květin, opravárenské práce, žehlení, hlídání dětí), pomoc se studiem cizích jazyků, prací na počítači, půjčování vlastního majetku (sekačka, přívěsný vozík, nářadí), odprodej věcí (nepotřebné oblečení, knihy, nábytek), ale každý systém může obsahovat nabídku dalších služeb. Tyto produkty a jejich ceny se předem uvedou do seznamu, který je všem členům k dispozici. Je zde využívána bezhotovostní forma placení, kdy každý ze členů vlastní účet a po uskutečnění obchodu je uvědoměn správce LETS, který na příslušné účty zaznamenává

---

¹ <http://lets.ecn.cz/cojelets.php>

² <http://lets.ecn.cz/cojelets.php>

změny zůstatkové částky místní měny. Ta je osvobozena od problému s jejím nedostatkem, jelikož je dáno, že suma odečtená z jednoho účtu se musí rovnat sumě přiznané na jiný účet, tedy že suma částek na všech účtech se rovná nule. I nadále mohou členové LETS využívat nabídek, které se objeví mimo systém, a to použitím oficiální měny.

2.2 Charakteristika fungování

Lokální měnové systémy, existující dnes ve světě a v České republice se od prvního místního systému, založeného již v osmdesátých letech dvacátého století, v lecčem odlišují. To je důsledkem postupu času, kdy se ekonomika a společnost neustále vyvíjí a její priority se mění. Lokální měnové systémy se proto od svého vzniku neustále zdokonalují, aby se přizpůsobily novodobé společnosti. V současnosti nalezneme mnoho alternativ LETS, které se mohou lišit jak mezi státy, tak i v rámci jedné země. Přesto v jejich fungování nalézáme několik základních rysů, které by každý peněžní systém, nazývaný LETS, měl mít.

2.2.1 Pravidla existence

LETS se vyznačuje určitými zásadami, které jsou nezbytné pro jejich efektivní fungování a naplnění účelu vzniku systému. Je proto důležité, aby byly dodržovány všemi členy systému. Zakladatel lokálních měnových systémů, Michael Linton, stanovil pět hlavních kritérií, které by v LETS neměly být opomíjeny: [Jakubec, 2001]

➤ Neziskovost

Účelem fungování LETS není zisk. Členové se neúčastní směny z důvodu profitování na ostatních, za poskytované služby a zboží si nemohou účtovat provize. To se jeví jako problém, kdy poskytovatel nebude nabízet produkty, pokud na nich bude permanentně ztrátový. Jedná se o to, aby člověk v LETS neupřednostnil prodej na oficiálním trhu se ziskem, ale prodával v LET systému. Náklady spojené s obchodem, které není možné uhradit v alternativní měně, kupující hradí v národní měně. Jedná se např. o spotřebu benzínu nebo spotřebu energií. Někdy se k podpoře nabízejících používají příspěvky v místní měně.

➤ Nikdo není nucen obchodovat

Členové nemají povinnost účastnit se určitého počtu směnných obchodů, jinak budou z LETS vykázáni. Neexistuje závazné pravidlo, které by usměrňovalo chování členů v této souvislosti, nemusí tedy pravidelně obchodovat, záleží pouze na jejich svobodné volbě, zda některých nabídek obchodu využijí či ne. V každém případě, všichni členové jsou povinni při vzájemném obchodu dostát svých závazků a dodržovat daná pravidla systému. Nalézáme

zde velkou zodpovědnost členů vůči společnosti, protože tou byl lokální měnový systém také vytvořen a na jejich společné spolupráci také funguje. Nejen proto by lidé měli myslet a chovat se způsobem, který neškodí ostatním, protože by poškozovali i sami sebe.

➤ Veřejné stavy účtů

LETS stojí na transparentnosti a přehlednosti. Členové si mohou kdykoliv zkontrolovat jak své, tak i stavy účtů ostatních členů systému. Jednoduchost systému, kdy suma všech příjmů a výdajů zůstává konstantní, napomáhá lepší kontrole. Stejně tak zabraňuje potenciálním únikům či podvodům, jelikož každý obchod je vždy pečlivě zaznamenáván.

➤ Srovnatelnost s národní měnou

Pro zjednodušení všech finančních operací bývá jednotka vymyšlené místní měny v poměru 1:1 s jednotkou měny národní. Tato vlastnost napomáhá členům k lepší orientaci v cenách zboží a služeb, neboť nemusí měnu neustále přepočítávat, jako se dnes děje při nákupech v zahraničí. Ekvivalence obou měn je důležitá především v účetnictví a daních. Setkáváme se zde s názorem, že se jedná o nejméně podstatný, a také nejčastěji porušovaný princip. Záleží na každém z LETS, jaký si určí poměr mezi svou a národní měnou. [Harasimovič, 2003]

➤ Neexistence úroků a bankovních poplatků

Z účtů členů se neodvádí žádné peníze, brané v oficiálním peněžním systému jako úroky. V lokálních měnových systémech se lidé nemusí bát, že jim banka bude každý měsíc strhávat vysoké částky na poplatcích za vedení účtů, za příchozí i odchozí položku, výběr peněz z automatu a mnoho dalších.

Jak uvádí Harasimovič [2003], ne všechna výše uvedená kritéria se stávají zásadními pro veškeré LET systémy na světě, a nejsou jimi dodržovány. Všechny LETS však musí splňovat zásadu neziskovosti systému, veřejných stavů účtů a neexistenci úroků.

2.2.2 Typické znaky

Lokální měnové systémy se vyznačují specifickými vlastnostmi, které ho odlišují od jiných typů peněžních systémů. Jejich zajištění by mělo být prvořadé: [Jakubec, 2001]

➤ Místní měna

Nejviditelnější z rysů LETS je používání jiné měny, která není náhražkou měny národní, ale jejím komplementem. Platby za uskutečněné obchody jsou prováděny bezhotovostně, měna

zde neexistuje v reálné podobě. Je to „jen“ částka na účtu, za kterou může jednotlivý člen systému nakupovat. Její název není nikde striktně stanoven, je tedy jen na členech, jak novou měnu pojmenují. V evropských LET systémech existují měny s nezvyklými názvy jako žaludy, kaštany, bobule, cívky a další. V USA, Kanadě, Austrálii a na Novém Zélandu se jim většinou říká zelené dolary. [Harasimovič, 2003]

➤ Adresář členů LETS

Slouží k identifikaci členů místního systému, jedná se o seznam jmen lidí, kteří se LETS účastní. S ním úzce souvisí i přehled poskytovaného zboží a služeb, který zahrnuje ceny a kontakty na poskytovatele. Členové místního systému jsou v něm informováni o možnostech v obchodování. Ví, které služby mohou v rámci systému využívat a podmínky jejich získání. Tento seznam je vytvořen při zakládání LETS a je obnovován dvakrát až čtyřikrát do roka. Náklady na jeho aktualizaci jsou hrazeny z poplatků členů lokálního systému, placených v národní měně.

➤ Systém účtů

Na účty jednotlivých členů jsou v souvislosti s obchody, které jsou uskutečněny, přidávány či odebrány sumy místní měny. V minulosti byly účty vedeny v papírové podobě, dnes díky technické vyspělosti jsou většinou vytvářeny v elektronické podobě. Každý člen má vlastní účet, na kterém jsou zaznamenávány přírůstky, pokud stál v roli prodejce, či odečty v případě nákupu. V LETS není problémem, když dojde k přečerpání účtu, tedy vzniku záporné částky na účtu. S tím systém počítá, jelikož suma částek na všech účtech se rovná nule, tedy se nemůže stát, že by všichni členové disponovali plusovými částkami na účtech.

➤ Lokální úroveň

Je doporučováno, aby LETS měl mezi 50-300 členy. [Vetečnicková, 2003] Na světě je možno nalézt systémy, ve kterých se jejich počet pohybuje v tisících, ale to má, dle mého názoru, svá negativa. Spočívají v rozsáhlosti seznamu členů, velkým množstvím uskutečněných operací a nutností jejich zabezpečení.

➤ Administrativní zázemí

Spadá pod něj správce LETS, administrativní pracovníci, lidé vedoucí účetnictví a poradci. Sestavení vedoucích pracovníků se může v každém LET systému odlišovat, odvíjí se především od velikosti systému. Důležitým prvkem lokálních měnových systémů je správce.

Ten je odpovědný za celkový chod systému a náležitosti, s ním spojenými. Vytváří podmínky pro efektivní fungování, řeší otázku nabírání nových členů. Stejně tak napomáhá k rozvoji LETS. Správce je „vedením“ systému, hledá a řídí dobrovolníky pro uplatnění v administrativním spravování systému, deleguje na ně část svých povinností, týkajících se spravování účtů a financí. Po poradě s ostatními administrátory určuje výši poplatku, který je vybírán od členů. Část administrativních pracovníků je odpovědná za tvorbu účetnictví. To zahrnuje správu účtů, jejich vedení, kontrolu a poskytování informací o nich. Zde je také důležitou náležitostí zjišťování, zda je součet částek na účtech roven nule (předpoklad fungování systému). Stejně jako ostatní pracovníci spolupracují se správcem lokálního místního systému. Každý LET systém má poradce, sestaveny dobrovolně členy systému. Nevykonávají žádnou administrativu, ale jejich činnost sestává ze sledování fungování systému a možností jeho zlepšení, které konzultují se správcem. Stejně tak hrají důležitou roli ve zprostředkovávání informací mezi administrátory, ale i mezi členy. Odměny pracovníkům jsou zde vypláceny v alternativní měně, kterou si daný LET systém vytvořil.

➤ Poplatky

Neziskový princip určuje, že LETS musejí vlastnit jiný finanční zdroj. Tím jsou především poplatky, vybírané od členů. Poplatky zde dělíme na poplatky za členství (jednorázové či pravidelné) a platby za transakce. První z uvedených jsou placeny částí v národní měně (sloužící k pořízení zboží a služeb, které je nutno pořídit mimo LETS, jako je například nákup počítače a potřebné techniky, zajištění kanceláře) a část je hrazena v místní měně (použito především na financování administrativních nákladů). Výše poplatku je pro všechny stejná, vyjímaje pouze firmy nebo podnikatele. Jejich částka, poskytnutá systému, je podstatně vyšší. Může se jednat se o formu daru na společenské účely, podporující rozvoj v lokalitě (např. místní charitě či sdružení). Platby za transakce může každý LETS koncipovat jiným způsobem. Jsou buď vybírány jako určitá suma z každé transakce nebo její poměrná část. Další možností je paušální poplatek, který je placen každou osobou v systému stejnou částkou za určité období. Druhý typ je v současnosti upřednostňován, jelikož první z nich může být považován za určitou „diskriminaci“ osob, které čile obchodují. Z důvodu vyššího počtu transakcí platí nepoměrně vyšší poplatky než ostatní. Tím pádem jsou od obchodování odrazováni, což může způsobit potlačení účelu vzniku LETS. [Harasimovič, 2003]

2.3 Historie LETS a jejich vývoj do současnosti

V souvislosti se vznikem LETS je nutno uvést Michaela Lintona, který položil základy jejich existence. V Kanadě se začal zabývat vzájemným propojením chudoby, problémů ve společnosti a problémů životního prostředí. Došel k závěru, že významnou roli hrají peníze, především množství, které je vléváno do lokálních ekonomik. [Harasimovič, 2003]

Peníze jsou prostředkem směny, tudíž při jejich nedostatečném množství je obchod potlačován, společnost nemá za co nakupovat, a stejně tak prodávat svoje výrobky a služby. Lidé trpí nedostatkem produktů, které si mohou dovolit. Pokles objemu peněz je doprovázen také růstem nezaměstnanosti, což jenom prohlubuje sociální problémy. Peníze jsou základní stavební jednotkou obchodování. Lidé ve společnosti mají v zásobě výrobky a služby, které by mohli zúročit, ale nedostatek měny v oběhu jim v tom brání. Michael Linton využil své vědomosti a získané poznatky v této oblasti a vymyslel možnost nahrazení národní měny jinou alternativní měnou, která by byla uplatnitelná v dané ekonomice.

Jeho idea byla zrealizována ve formě lokálních měnových systémů. První z nich byl vytvořen roku 1983 v Kanadě v údolí řeky Comox v městečku Courtenay. V té době bylo území Britské Kolumbie postiženo recesí, která vedla k nedostatku národní měny a vysoké nezaměstnanosti. Zavedením lokálního měnového systému byla vytvořena alternativní měna nazvaná zelené dolary („Green Dollars“). Tímto se vyřešil problém s obchodováním. Členové systému mohli využít svůj potenciál a začít směňovat vlastněné zboží a služby v nově vzniklé místní měně, a zároveň nebyli ochuzeni ani o obchody v národní měně. Ke jménu Michaela Lintona se váže taky vznik společnosti Landsman Community Services Ltd., která se zabývá poskytováním informací o podmínkách vzniku a fungování místních systémů, jejich propagací po celém světě a vydáváním publikace „LETSsystem Design Manual“, která představuje souhrn podrobných popisů práce měnových lokálních systémů. [Jakubec, 2001]

Postupně se po vzoru lokálního měnového systému, zavedeného Michaelem Lintonem, vytvořilo v severní Americe a v Evropě množství dalších LETS, kdy se systémy dále vyvíjely a postupně zdokonalovaly. Do roku 1987 vzniklo již přes 70 podobných lokálních měnových systémů na Novém Zélandu a asi 200 LET systémů v Austrálii. Lokální měnový systém Australian Blue Mountains se stal v roce 1994 největším LETS na světě. Tehdy měl více než 2000 účastníků, kteří dosahovali obrátu v přepočtu 40000 amerických dolarů za měsíc.

V současné době má asociace místních obchodních systémů v Austrálii více než 1000 členů. V roce 1995 fungovalo na celém světě více než 500 LET systémů. [Jakubec, 2001]

V Evropě začaly vznikat lokální měnové systémy od roku 1985, především ve Velké Británii. Významnou společností je Letslink UK. Tvoří jakousi spojnicí mezi všemi LETS v zemi, a to zjednodušuje zakládání nových systémů. Funguje jako zprostředkovatel na světové úrovni. Podává informace o LET systémech a stejně jako Landsman Community Services Ltd. poskytuje návody a rady pro vznik lokálních měnových systémů. V současnosti se LETS šíří ve Velké Británii poměrně rychle i díky podpoře tamních lokálních vlád nebo organizacemi zabývajícími se ochranou prostředí apod. [Harasimovič, 2003]

Dnes existuje na světě více než 7000 LETS. V následující tabulce můžeme sledovat, jaký počet místních systémů se nacházel v konkrétních státech v roce 2004.

Tabulka č. 1: Počet LET systémů v různých zemích světa k roku 2004

Stát	Počet LETS
Austrálie	110
Belgie	22
Česká republika	3
Francie	400
Itálie	320
Kanada	přes 50
Německo	300
Nový Zéland	13
Slovensko	5
USA	120
Velká Británie	420

Zdroj: Schwubová-Tomsová, K. Žít trochu jinak. 2004

2.4 LETS v České republice a na Slovensku

V České republice existují pouze tři lokální měnové systémy. Momentálně jsou nečinné, ale jejich fungování se může znovu obnovit v případě zájmu současných členů. Pobídkou by mohl být např. příchod nových členů. Je zde uveden i lokální měnový systém, který se nachází na Slovensku a jeho činnost je zaměřena na trvale udržitelný život.

2.4.1 Letokruh

Lokální měnový systém, který vznikl v roce 2000 jako volné sdružení lidí, kteří si vzájemně pomáhají. Letokruh nemá právní subjektivitu. Odpovědnost za činnosti prováděné uvnitř systému je dána jednotlivým členům, ne systému.³ Působností LET systému jsou České Budějovice a okolí. V roce 2002 jej tvořilo 36 členů. Letokruh má vytvořenu vlastní měnu, nesoucí název žaludy. Pro lepší orientaci je stanoven vztah rovnosti, kdy jeden 1 žalud se rovná 1 Kč. V současnosti je aktivita LETS utlumená, neboť poslední měsíčník s nabídkou a poptávkou byl vydán v říjnu roku 2003.⁴

Mezi nabídky v Letokruhu patřilo především:⁵

- hlídání dětí
- práce na zahradě
- pečení pečiva
- nabídka/poptávka použitých věcí

Fungování Letokruhu⁶

Přehled nabídek a poptávek se zde aktualizuje každý měsíc. Členům je rozeslán v papírové či elektronické podobě. Lidé, kteří chtějí nabídnout novou službu nebo se změnila jejich poptávka doručí své požadavky osobám, odpovědným vydáváním tohoto měsíčníku. I Letokruh využívá výhod internetu, jako je komunikace e-mailem. Stejně tak i aktualizované přehledy je možné sledovat na internetových stránkách tohoto systému. Členové Letokruhu mohou diskutovat v návštěvní knize, která funguje na oficiálních stránkách Letokruhu. Obchodování probíhá způsobem, kdy kupující vyplní šek a ponechá si z něj ústřížek. Nabízející poté dodá šek do účtárny, kterou systém zřídil k tomuto účelu. *Poplatky* jsou v Letokruhu dvojího druhu, část korunová a žaludová. Poplatky v národní měně jsou využívány ke krytí potřeb, které není možné zaplatit v jiné měně. Příkladem je poštovné a další výdaje spojené s vydáváním měsíčníku. Poplatek je stanoven na 75 Kč ročně. Pro ty, kteří nechtějí do své schránky pravidelně dostávat měsíčník Letokruhu nebo jej čtou na internetu je poplatek nižší, a to 25 Kč ročně. Pokud se někdo stane členem až po 30. září daného roku, poplatek již pokrývá i další rok. Druhý poplatek činí 75 žaludů, pro členy, kteří nepotřebují měsíčník v listové podobě, je poplatek 50 žaludů. Platí se až po roce členství.

³ <http://letokruh.webpark.cz/pravidla.rtf>

⁴ <http://lets.ecn.cz/letsvcr.php>

⁵ <http://letokruh.webpark.cz>

⁶ <http://letokruh.webpark.cz/pravidla.rtf>

2.4.2 Pražský LETS

Byl zřízen v Praze roku 1999 agenturou GAIA, která je dnes zastřešující organizací daného LET systému a fungující jako občanské sdružení. V roce 2001 bylo zaznamenáno 102 členů (z nich bylo 20-30 aktivních). Vytvořená měna je pojmenována chechtáky.⁷ V současné době LETS stagnuje. Počet členů se pohybuje kolem dvaceti, a ti jsou v kontaktu díky pravidelnému scházení. [Foltýnová, 2004]

Fungování LET systému

Lidé zde mohou nabízet i poptávat *různorodé služby*. Členové si mohou vzájemně pohlídat děti, nabídnout zalévání květin v době nepřítomnosti, zašívání a opravy oděvů, doučování, vyučování jazyků, pomoc s úklidem, žehlení, obstarání nákupů, drobné opravy nábytku, darování přebytků ze zahrádky, překlady, servis počítače, doprava a mnoho dalších. Přehled služeb je dělen podle charakteru služby. U každé je uvedeno členské číslo člena a jeho telefon, což urychluje možnost vzájemné domluvy. Lidé by zároveň měli být i členy agentury GAIA, a to zahrnuje i placení *poplatků*. Roční poplatek je stanoven pro mládež, matky na mateřské, nezaměstnané a důchodce ve výši 50 Kč ročně, lidé ekonomicky činní mají závazek vůči systému 180 Kč ročně. Z účtů je také pravidelně každý měsíc odečítána částka 10 jednotek pro lidi, kteří zajišťují chod LETS. Prodeje a nákupy probíhají *prostřednictvím šeků*. Na ně je zaznamenávána částka transakce, kupující si ponechá jeden ústřížek a druhý je prodávajícím doručen do centra LET systému. Zde jsou příslušné částky připsány nebo odečteny z jednotlivých účtů. Noví členové mají pro začátek výhodu 400 jednotek, která jim je připsána na účet.⁸

2.4.3 ROZLET - Rozmarýnkový LETsystém

LET systém byl založen Asociací Permakultura v Brně. Organizace je zainteresována v trvale udržitelném způsobu života. Vznik je datován do roku 1999, kdy měl asi 25 členů. Jeho činnost brzy poté ztratila na intenzitě, až došlo po dvou letech k úpadku LET systému. Měnou Rozletu je letnička, která se rovná jedné koruně či minutě práce. Zůstatky na účtech nejsou omezovány žádnými limity. V roce 2003 se LETS snažil o znovuoživení své činnosti. K viditelným změnám v aktivitě Rozletu přesto nedošlo. [Harasimovič, 2003]

---

⁷ <http://lets.ecn.cz/letsvcr.php>

⁸ <http://gaia.ecn.cz/projekty/lets.html>

2.4.4 LETS Zaježová

Zaježová je malá vesnička na Slovensku, která se věnuje trvale udržitelnému životu nejen teoreticky, ale především v praktickém životě. LET systém byl zde založen roku 1999. Jak je uvedeno na oficiálních internetových stránkách, v současnosti je již využíván mnohem méně. Důvodem je nižší počet nabízených možností ke společné práci. Lidé si také začali poskytovat zboží a služby bez evidence času a nákladů. Na internetových stránkách Zaježové nalézáme i tzv. obchůdek, kde členové komunity nabízejí své výrobky či služby (např. stavba pecí, tradiční tesařství či prodej bylinek). Jejich prodej má podporovat ekonomickou nezávislost novousedlíků této oblasti. Jsou zde pořádány neformální srazy lidí, kteří zde trvale bydlí. Na nich jsou obvykle řešeny i otázky možné spolupráce.⁹

Obchodování v LET systému a měna

Měnou lokálního měnového systému je jež, kdy deset ježů je rovno jedné hodině práce. Záporný stav účtu je zde limitován hranicí tisíc ježů, kdy se vedení LETS začne zajímat o důvod jeho dosažení a je zjednáán postup řešení. Člen může být ze systému vyloučen, pokud nemá tendenci problém řešit. Je stanoveno, že účet musí být před opuštěním systému dorovnán. [Harasimovič, 2003]

2.4.5 Zhodnocení existence LETS v ČR a na Slovensku

Jak je zřejmé, LETS v České republice a na Slovensku se nevyznačují velkou aktivitou, ale nachází se víceméně ve stavu stagnace. Mezi příčiny můžeme řadit postoj české společnosti, která s jejich možnostmi není obeznámena a o jejich existenci vůbec neví. Je známo, že lidé chtějí produkty, které znají hlavně díky doporučení od přátel a známých či z reklamy. A ta, jak vidíme, je v uvedených dvou státech nulová, pokud nepočítáme internetové stránky LETS (mnohdy ale obsahující zastaralé údaje). S doporučeními to také není úplně jednoduché, protože jen mizivá část společnosti je zde účastníkem úspěšného LET systému. V případě již založeného LET systému se jeho fungování dostalo do útlumu kvůli nedostatečnému množství poskytovaných a nabízených služeb. K čemuž se opět váže nízký počet členů a odchod stávajících, kteří se obchodování vůbec neúčastnili.

---

⁹ http://www.zajezka.sk/ozajezke_viacinfo.htm

3 SWOT ANALÝZA

Solomon popisuje SWOT analýzu jako specifikaci silných a slabých stránek organizace společně s prozkoumáním potenciálních příležitostí a rizik pocházejících z vnějšího prostředí. SWOT je zkratkou slov pocházející z anglického **S**trengths (silné stránky), **W**eaknesses (slabé stránky), **O**pportunities (příležitosti) a **T**hreats (rizika či hrozby). Uvedená analýza zkoumá vnitřní a vnější prostředí organizace. Vnitřní prostředí je tvořeno prvky uvnitř organizace, zahrnující lidi, zařízení, způsob práce apod. Tyto prvky přímo ovlivňují chod dané organizace. V druhém případě se jedná o nekontrolovatelné skutečnosti mimo organizaci, a tedy je nemůže přímo měnit. Tyto vlastnosti mohou organizace ovlivnit jak v pozitivním, tak i v negativním smyslu. [Solomon, 2006]

Tabulka č. 2: SWOT analýza lokálních měnových systémů

Silné stránky	Slabé stránky
<ul style="list-style-type: none"> ➤ Nezávislost na oficiální měně ➤ Neomezené množství alternativní měny ➤ Nemožnost krádeže „peněz“ ➤ Zapojení sociálně slabých ➤ Pozitivní vliv na soudržnost komunity ➤ Rozvoj lidského potenciálu ➤ Zásadní není zisk, ale obchodování ➤ Jednoduchost zapojení nových členů ➤ Rozvoj lokality ➤ Pozitivní dopad na životní prostředí 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Vysoké náklady ➤ Nízký počet členů ➤ Mizivá reklama k získávání nových členů ➤ Lokální charakter LETS ➤ Nedostatečná nabídka při malém počtu členů ➤ Přecherpávání účtů a následný odchod členů ➤ Alternativní měna není uchovatelem hodnot
Příležitosti	Hrozby
<ul style="list-style-type: none"> ➤ Zlepšení situace nezaměstnaných a sociálně slabých v regionu ➤ Rozšíření LETS po celé ČR ➤ Získání důležitosti LETS v naší ekonomice ➤ Finanční podpora ze strany státu ➤ Možnost ovlivňování a účasti v projektech např. rozvoje v regionu 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Růst nákladů systému rychleji než růst členů ➤ Nárůst povinností obchodujících – např. daňových ➤ Nezájem společnosti o účast

Zdroj: zpracováno autorkou¹⁰

¹⁰ Na základě informací z www.lets.cz/lets.aspx?show=vyhody-lets a Harasimovič [2003]

3.1 Silné stránky

Tyto vlastnosti by se LET systémy měly snažit dále rozvíjet, aby mohlo být dosaženo efektu z nich plynoucího. Ten se váže k využití potenciálních příležitostí. Zásadní výhody oproti národním ekonomikám jsou následující:¹¹

➤ Nezávislost na oficiální měně

Místní systémy bývají obvykle založeny z důvodu potřeby zvýšení množství platebních transakcí. Největší výhodou lokální měnové systémy skrývají v možnostech, které jim nově vytvořená měna nabízí. Členové systému jsou schopni realizovat obchody v měně místní a uspokojovat své potřeby skrze LETS. Tímto dochází k určitému „osamostatnění“ území, tvořící LETS a jeho nezávislosti.

➤ Neomezené množství alternativní měny

Důležitou vlastností této měny je její neklesající množství. Zásadní je tato vlastnost pro členy, neboť si v každém okamžiku mohou zvýšit stav na svém účtu prodejem zboží či poskytnutím služby, a to bez ohledu na to, zda probíhá hospodářská krize či je ekonomika v období růstu. Lidé budou vždy obchodovat, jelikož vědí, že o nic nepřichází a mohou si „peníze“ vydělat nazpět. Množství také není omezováno jeho fyzickým vydáváním, její vytvoření tedy s sebou nenese nutnost zajištění vysokých částek, potřebných k vydávání bankovek a ražení mincí.

➤ Nemožnost krádeže „peněz“

Lokální měnový systém svou měnou překlenul nedostatky, se kterými se potýká národní ekonomika. Jsou jimi problémy s krádežemi či tvorbou falešných peněz. Tomuto je v rámci LETS zabráněno zaznamenáváním každé proběhlé transakce. Navíc alternativní měna nemá pro nečleny žádnou cenu, neboť nakupovat za ní lze pouze v tomto určitém LET systému.

➤ Zapojení sociálně slabých do obchodování

Místní měnové systémy se vyznačují vysokou sociální integrací. To lze pozorovat především u osob, které trpí nedostatkem peněz a mají nízké či žádné příjmy. Zde bychom mohli zařadit nezaměstnané, ženy na mateřské dovolené, studenty, důchodce, osoby se zdravotním postižením apod. V místních systémech dochází ke sjednocení těchto osob, které v národní ekonomice mohou strádat a cítit se nevyužité a nepotřebné. Mnohdy je těžké najít práci a uplatnění pro lidi, kteří neoslňují vysokoškolskými tituly. LETS nabízí mnoho pracovních

---

¹¹ <http://www.lets.cz/lets.aspx?show=vyhody-lets>

příležitostí, které napomáhají k rozvoji schopností a znalostí, které mohou později využít i v národní ekonomice. Lidé se mohou bez problému stát řádnými členy společnosti lokálního systému, jelikož nalézají uplatnění v činnostech, které jsou potřeba v každodenním životě, a tudíž zde uplatnitelné a zpeněžitelné.

➤ Pozitivní vliv na soudržnost komunity

Lokální měnové systémy vznikají z popudu jednotlivce či skupiny a spojují lidi, mezi kterými existují sociální vazby (rodina, sousedi, přátelé, známí apod.). Tím pádem není obchodování jen o nákupu zboží a služeb od prodejce. Pro národní ekonomiku je typické nakupování v hypermarketech. Člověk v nich nahází potřebné zboží do nákupního košíku a u pokladny mu odměřená pokladní zboží namarkuje a převezme peníze. V LETS hrají důležitou roli vztahy mezi lidmi, vztahy mezi poptávajícím a osobou, která daný produkt nabízí. Anonymita je nahrazena osobním domlouváním a stejně tak se lidé setkávají i při realizaci obchodu.

➤ Rozvoj lidského potenciálu

LETS dává možnost k rozvoji člověka a jeho schopností v činnostech, se kterými by se v „normálním“ světě nemusel vůbec dostat do styku. Tím pádem člověk jen nečinně nesedí doma, ale zvyšuje si své možnosti, což mu v oficiální ekonomice může pomoci získat novou či lepší pozici v práci. Už jen komunikace a jednání s lidmi rozvíjí lidský potenciál.

➤ Zásadní není zisk, ale obchodování

V lokálních měnových systémech je zanedbán rozdíl mezi bohatými a chudými, neboť možnosti všech jsou na stejné úrovni. Stav účtu každého ze členů se může kdykoliv změnit na kladný či záporný. Jde zde hlavně o to, aby obchodování neustále probíhalo a neupadalo. Proto nezáleží na tom, co lidé vlastní, ale zda jsou schopni se aktivně zapojovat do obchodování.

➤ Jednoduchost zapojení nových členů

Na nově příchozí, kteří by se chtěli stát součástí LETS, nejsou kladeny žádné složité administrativní či jiné požadavky. Kdokoliv se může stát členem. Je dostačující, když rozšíří seznam nabízených a poptávaných produktů daného lokálního měnového systému vlastní nabídkou. Druhou záležitostí je zaplacení členského poplatku, jehož výše a podmínky placení určí vždy samotný LET systém.

➤ Rozvoj lokality

Veškeré transakce, které lidé chtějí uskutečnit jsou umožněny. Měna zůstává v místě obchodování, čímž dochází ke zvyšování ekonomické aktivity obyvatel určitého území, a tím i k rozvoji regionů. Tento přínos je velmi důležitý pro místní rozvoj a jeho působnost by mohla v budoucnosti podnítit vznik mnoha dalších LETS. Místní měna může být využita i na vylepšování prostředí měnových lokálních systémů, zejména pokud je členem člověk zručný ve stavebních či opravárenských pracích. Území LETS se tak stává atraktivnější pro nově příchozí, neboť jejich dosavadní obyvatelé mohou některé služby, které rozšíří jejich nabídku, financovat také formou místní měny.

➤ Pozitivní dopad na životní prostředí

Z důvodu obchodování pouze v určité lokalitě, je upřednostňováno zboží a služby, které jsou produkovány v místním systému. Obchod je odpoutáván od nutnosti dopravy zboží z jednoho místa na jiné, což šetří životní prostředí. Lidé si raději nakoupí jahody, které vypěstoval souseď, než aby si nakoupili zeleninu upravenou postřikou a chemickými prostředky, pocházející ze Španělska, která sice hezky vypadá, ale neoplývá žádanou chutí. Zboží zde koluje v systému. Lidé nejsou nuceni si neustále kupovat nové zboží, ale v rámci systému mají možnost si ho vypůjčit od lidí, kteří ho nepotřebují a doma ho třeba jen zbytečně skladují. Např. nářadí, potřeby na malování, sekačku na trávu, přívěsný vozík a jiné. Další variantou je prodej věcí, které by jinak skončily v popelnici nebo na skládce (nepotřebné domácí spotřebiče, dětské oblečení, starší nábytek a jiné).

3.2 Slabé stránky

Při zkoumání LETS nalézáme i negativní stránky jejich existence. Systém by se měl snažit o jejich eliminaci, která by zabránila potenciální situaci, kdy se slabina stane důvodem zániku. Mezi slabiny lokálních měnových systémů můžeme zařadit: [Harasimovič, 2003]

➤ Vysoké náklady

Může se zdát, že k provozování LETS není potřeba žádných finančních prostředků. Z vlastností alternativní měny již víme, že je postačující založit každému ze členů účet a rozdat členům šeky, na které budou zaznamenávat transakce. Přesto zde nalezneme určité náklady, zahrnující především výdaje na založení a provozování LETS. Hlavním nákladem se stává financování administrativy a zajištění správy systému. V řadě případů může nedostatek financí způsobit zánik samotného systému, neboť LET systémy jsou neziskové a tedy jediným zdrojem většinou zůstávají poplatky, vybírané od členů.

➤ Nízký počet členů

Velkou slabinou především lokálních měnových systémů v České republice je nedostatečný počet členů, který se jich účastní. I když existují i LETS, které mají méně než 50 členů, cílem by mělo být alespoň přiblížení se této hranici.

➤ Mizivá reklama k získávání nových členů

V návaznosti na nedostatek financí je třeba uvést nízkou či žádnou reklamu, která by LETS propagovala. V některých zemích je jejich existence známá, ale v České republice většina populace nemá žádnou představu, co LETS znamená. Na internetu jsou sice informace o současných LETS v České republice k dispozici, ale většinou jsou již staršího data nebo se jedná jen o obecný popis lokálních měnových systémů. Právě neaktivita stávajících členů a nezapojování nových členů u nás mnohdy způsobila nečinnost celého systému. Je ale otázkou, kde získat peníze, jelikož poplatky členů obvykle pokrývají jen zajištění fungování LETS. Jejich zvýšení by tedy mohlo potenciální zájemce odradit.

➤ Lokální charakter LETS

Z určitého hlediska se i tato vlastnost může jevit jako negativní stránka věci. Omezená působnost místní měny nedovoluje jeho členům, aby použili nashromážděné peníze za jeho „hranicemi“. Může přijít situace, kdy nabídka služeb a zboží v místním systému převyšuje poptávku po těchto produktech a dojde k nasycení. Lidé už nebudou ochotni nakupovat věci a využívat nabízené služby v místním systému, ale upřednostní nákup mimo LETS, čímž dojde k potlačení účelu systému.

➤ Nedostatečná nabídka při malém počtu členů

Pokud nejsou lokální měnové systémy tvořeny stále se zvyšujícím počtem členů nebo když není nabídka zboží a služeb častěji obměňována, zájem stávajících členů o nabízené statky může klesat, až je úplně utlumen. Jedná se tedy o problém, postihující LETS, které nemají mnoho členů nebo pestrost jimi nabízených služeb je nedostačující k rozvíjení směny.

➤ Přecherpávání účtů a následný odchod členů

Mezi problémy, které se s LETS pojí, se řadí i možnost, kdy některý ze členů po dlouhou dobu jen čerpá služby ostatních, zatímco společnosti žádnou službu či věc neposkytne. V podstatě takové osoby nemají důvod svůj dluh společnosti vyrovnat mimo tlaku ostatních členů. Takové chování povede k výrazně zápornému stavu na účtu, a to by mohlo napomoci

k rozhodnutí člena místní systém opustit. S touto situací se pojí otázka, kdo to „zaplatí“? Je nasnadě říci, že ostatní členové. Jak již bylo zmíněno, součet stavů na účtech je nulový, tudíž musí dojít k následnému srovnání a odnesou to mnohdy bezproblémoví členové. Se zvyšujícím se počtem lidí, kteří odešli z LETS se záporným stavem účtu, může dojít k úpadku systému. Členové již nemusí být ochotni neustále dorovnávat „dluhy“ jiných a systém opouští. Tím dochází k upadávaní činnosti LETS. V praxi je obvykle řešením zavádění limitů, které udávají maximální výši záporné hodnoty, při které členové ještě mohou využívat služeb ostatních. Z důvodu nedostatečných a neformálních kontrol tohoto nedostatku si většina LET systémů nedokázala udržet více než 200 členů. [Douthwaite, 1999]

➤ Alternativní měna není uchovatelem hodnot

Při obchodování v místních systémech je používána místní měna jako transakční prostředek, kdy je zprostředkovatelem směny a bez ní by se systém neobešel. Stejně tak plní funkci míry hodnot, kdy členové LETS poměřují zboží a služby v závislosti na sumě místní měny, kterou je za ně potřeba uhradit. Problém nastává u třetí funkce peněz, a tou je uchovatel hodnot. Místní měna není schopna zaručit, že bude mít za pár let nějakou hodnotu. Existuje zde riziko zrušení LETS, a tedy i neplatnost místní měny. [Johanisová, 1999]

3.3 Příležitosti

LET systémům se díky množství výhod ve srovnání s národní ekonomikou států naskýtá i možnost využití potenciálních příležitostí, jejichž důležitost se různí. Jmenujme např.:

➤ Zlepšení situace nezaměstnaných a sociálně slabých v regionu

Potenciál v podobě zapojování lidí, kteří v národní ekonomice nejsou příliš potřební, může v dlouhodobém hledisku dopomoci ke zlepšení celkové situace nezaměstnaných a sociálně slabých. Pozitivní dopad na začlenění lidí a vztahy mezi lidmi je zde zřejmý díky nabídkám v LETS, které mohou být i jakousi alternativou rekvalifikačních kurzů jako je výuka cizích jazyků, psaní na stroji, práce s počítačem, vaření a další.

➤ Rozšíření LETS po celé ČR

Současná situace lokálních měnových systémů v České republice se potýká s problémem, kdy lidé nejeví přílišný zájem o členství v LETS. Pokud by byla úspěšná snaha přesunout nedostatek v podobě neinformovanost veřejnosti o jejich existenci do pozadí, mohlo by dojít k rozšíření lokálních měnových systémů po celém území České republiky.

➤ Získání důležitosti LETS v naší ekonomice

S předcházející příležitostí se pojí i možnost získání vyššího vlivu v ekonomice v případě rozšíření. V současnosti je důležitost postavení LETS téměř nulová a stát se o jejich fungování, pokud by nedošlo k porušování zákonů, příliš nezajímá. Mnohdy o LETS ani neví, jelikož většina z nich nemá právní subjektivitu a tedy právně neexistuje.

➤ Finanční podpora ze strany státu

V případě fungování LET systémů v České republice jako občanská sdružení či podobná forma neziskové organizace by mohly uplatnit nárok na dotace od státu. Tato nevratná výpomoc by zkvalitnila fungování systémů a problém s nedostatkem finančních prostředků na propagaci své existence by byl tímto způsobem vyřešen.

➤ Možnost ovlivňování a účasti v projektech např. rozvoje v regionu

Pokud by LETS získaly tuto možnost, mohly by svým přičiněním vylepšovat podmínky života v dané lokalitě. Jde o to, že lokální měnové systémy jsou tvořeny obvykle ekologicky smýšlejícími lidmi, kteří podporují trvale udržitelný rozvoj. Pokud by se LETS účastnily rozhodování např. o přestavbě náměstí v obci, výsadbě stromků, pořádání soutěží pro děti a jiných, jistě by tento způsob spolupráce s oficiálními zástupci státu byl přínosem pro všechny.

3.4 Hrozby

LETS se potýkají i s okolnostmi, které mohou způsobit jejich zánik:

➤ Růst nákladů systému rychleji než růst členů

V podmínkách, kdy se počet členů lokálních měnových systémů bude neustále zvyšovat, zatímco poplatky členů budou stejné, se systémy mohou dostat do potíží s neúměrně se zvyšujícími se náklady. Jedná se především o výdaje na provoz jako je tvorba přehledu nabízených a poptávaných produktů, jeho rozesílání, zvýšené množství proběhnutých obchodů a tedy požadavek na vyšší počet osob, které je budou zaznamenávat.

➤ Nárůst povinností obchodujících – např. daňových

Potenciální hrozbou je zvýšení daňové povinnosti ze strany státu. Ta by mohla vzniknout např. snížením hranice pro osvobozené příjmy, která je v současnosti 20 000 Kč či zpřísněním podmínek přiznávání dalších příjmů. Jednalo by se tedy i o příjmy z obchodování v LETS

a lidé by nemuseli být ochotní odvádět daň i z lokálních měnových systémů a členství v něm by z těchto důvodů mohli odmítnout.

➤ **Nezájem společnosti o účast**

Většina lidí je konzervativní a drží se toho, co funguje a zná, i když jim to nemusí ve všech směrech vyhovovat. Lokální měnové systémy nejsou záležitostí, se kterou se v současnosti hojně setkáváme. Velká část společnosti o tomto způsobu obchodování neslyšela a mnohým se to může zdát jako komplikování již zažitého života. Komplikaci mohou vidět v nutnosti platby za služby a zboží, které nyní získávají formou výměny mezi přáteli a rodinou. Důležitým prvkem k řešení je osvěta společnosti. Především zdůraznění výhod, kterými LETS oplývají při úspěšném fungování.

3.5 Zhodnocení výsledků

Lokální měnové systémy mají největší plus ve vlastnostech vytvořené měny a ve vztazích, které mezi lidmi panují. Podpora těchto pozitivních stránek fungování by LET systémům mohla dopomoci k získávání nových členů, a tím i zlepšování postavení. Důležitou je spolupráce s nezaměstnanými, která ve státu může vylepšit situaci osob bez práce. Činnost LET systémů by se také měla zaměřit na větší spolupráci se státními orgány, kde existuje mimo jiné potenciální možnost v podobě finančního příspěvku na provozování.

Zásadní slabinu fungování LETS vidíme v nízkém počtu členů. K ní se dále váže nedostatečná nabídka a poptávka produktů, což může způsobit nečinnost členů a stagnaci systému. Vše pramení z nedostatku finančních prostředků, který obvykle LETS sužuje. Tím se dostává do situace, kdy není schopný „lákat“ nové členy. Hrozbou LET systémů v České republice se může v budoucnosti stát nedůvěřivost lidí v jeho pozitivní stránky, a proto je možné, že se zde LETS ve větší míře nemusí rozšířit.

4 EKONOMICKÉ SOUVISLOSTI LETS V ČR

Lokální měnové systémy neexistují jako samostatná jednotka vně oficiální ekonomiky, ale fungují pod záštitou státu.¹² Mezi jejich vlastnosti by proto mělo patřit i plnění povinností, které jsou dány zákonnými ustanoveními. V České republice se přesto setkáváme se zákony, které nejsou v LETS plně dodržovány. Jedná se především o povinnosti obou stran při obchodování. Nejviditelnější rozdíly nalzáme ve struktuře a ve faktické formě vybírání daní, kdy cíle LETS a národní ekonomiky nejsou zcela totožné. V této kapitole bude objasněno, zda LETS nejsou zakládány i z důvodu daňových úniků, kterými chce systém parazitovat na státu.

4.1 Rozdílné pojetí zákonů v národní ekonomice a LETS

Fungování národní ekonomiky je determinováno mnoha zákony, jejichž dodržování je pro všechny občany v naší republice závazné a státem vynutitelné. Přesto v naší legislativě objevíme právní předpisy, které nejsou aplikovatelné na lokální měnové systémy. Zaměříme se na povinnosti prodávajících při prodeji zboží, které jsou nuceni dodržovat, avšak v lokálních měnových systémech se ve své podstatě liší.

Nezbytnost poskytnutí záruční doby

S vydáváním záručního listu se pojí záruční doba, kterou občanský zákoník nařizuje obchodníkovi poskytnout kupujícímu při prodeji zboží. Jak uvádí § 429 zákona č. 513/1991 Sb., obchodního zákoníku, zárukou za jakost se prodávající zavazuje, že zboží bude po uvedené dobu způsobilé k obvyklému použití nebo že si zachová smluvené, jinak obvyklé vlastnosti. § 619 občanského zákoníku stanovuje, že když se objeví vada v rozporu s kupní smlouvou v záruční době, odpovědnost spadá na prodávajícího (s výjimkou kdy vadu způsobí jiné než obvyklé užívání výrobku).

V § 620 a § 654 odst. 1 občanského zákoníku nalezneme jednotlivé délky záruční doby, které se liší v závislosti na druhu zboží či služby:

Spotřební zboží – 24 měsíců

Potravinářské zboží – 8 dní

Krmiva – 3 týdny

Zvířata – 6 týdnů

---

¹² LETS jsou součástí národní ekonomiky vždy určitého státu

Opravy – 3 měsíce

Stavební práce – min. 18 měsíců

Nutnost vydávání dokladu o zaplacení na žádost kupujícího

Na žádost kupujícího má na základě § 620 odst. 3 zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku, prodávající povinnost vystavit záruční list, který musí obsahovat veškeré identifikační údaje prodávajícího. V určitých případech s ohledem na prodávané zboží či poskytovanou službu je možné vydat doklad o zakoupení, který také musí splňovat potřebné údaje. Tyto doklady slouží k ochraně „slabší strany“ ve vztahu spotřebitel – poskytovatel, kdy jediný kupující nemusí mít šanci vzdorovat proti velkým korporacím poskytovatelů. Doklad o zakoupení je pro kupujícího určitou pojistkou, prostřednictvím které může uplatnit své nároky na reklamaci. Bez něj to většinou nebývá v národní ekonomice možné.

Naproti tomu v LETS prodávající členové nevydávají písemné potvrzení o zakoupení určitého statku, spolu s uvedenou záruční dobou. Za jakési potvrzení se z určitého hlediska může brát ústřížek šeku, na kterém jsou zaznamenána jména obou stran směny, částka a datum uskutečnění. Můžeme říct, že obchodování v LETS je založeno na známosti. Členové se navzájem znají, a proto kupující nemají potřebu vymáhat doklady o koupi. Záleží ale především na vzájemné domluvě, kdy je ochota spolupracovat jistě vyšší než v národní ekonomice, pro kterou je typický zisk a dobré vztahy nejsou až tak důležité. V případě koupi např. již používaného koberce v rámci LET systému s tím, že na něm kupující až po zaplacení nalezne skvrnu od kávy, má více možností na řešení. Buď se rozhodne, že si skvrnu vyčistí sám nebo požádá prodejce, aby ji odstranil na své náklady. Ten v rámci dobrých vztahů a svého dobrého jména v komunitě, potřebného pro další obchody, uvede koberec sám do požadovaného stavu. Přesto se zde mohou objevit jisté nedostatky, s tímto spojené. Například když prodávající nemá zájem uznat argumenty kupujícího a vady na zboží odstranit. Lokální měnové systémy by měly stanovit postup řešení takových případů. Návrhem se může stát vrácení zaplacené částky spolu s navrácením zboží nebo sleva z nákupu – to by ale vedlo k velkému růstu složitosti systému. Přibylo by činností, které by bylo nutné znovu administrativně řešit. Již zaznamenané směnné transakce by musely být znovu měněny. Lidé by časem mohli tohoto způsobu začít zneužívat a nárokovat si výhody při obchodech častěji než by bylo nutné. Tím by se mohlo výrazně zvýšit množství požadavků o rušení obchodu, slevě ze zboží či dalších změnách, kterými by se muselo administrativní centrum zabývat.

Sociální vazby mezi členy mohou dopomoci k efektivnímu řešení těchto záležitostí. Problémy s nimi spojené se ale mohou projevit v systémech s vysokým počtem členů, kde se obvykle všichni neznají. V případě zvýšeného počtu stížností na nedostatečnou specifikaci postupu řešení při problémech s přijatým zbožím či službou by mohlo dojít k rozšíření povinností prodávajícího právě poskytováním určité alternativy záručního listu, aby se zabránilo poskytování nekvalitních produktů či s předem známými vadami.

Povinnost pořízení registrační pokladny a vydávání zákazníkům pokladní bloky

Zákon č. 215/2005 Sb. o registračních pokladnách ukládá fyzickým a právnickým osobám, které provozují maloobchodní prodej nebo hostinskou činnost na základě živnostenského oprávnění povinnost v podobě pořízení registrační pokladny s fiskální pamětí. Evidovat platby na této pokladně jsou tyto subjekty povinny od 1. ledna 2008. S tímto je spojena taky nutnost vydat kupujícímu pokladní blok z této pokladny. Důvodem je zaznamenávání všech plateb v hotovosti, potřebných ke stanovení daňové povinnosti, čímž dojde ke zjednodušení kontrolní činnosti ze strany finančního úřadu. Tento zákon může pro některé maloobchodníky s malými zisky znamenat konec podnikání, jelikož cena těchto pokladen se pohybuje kolem 10 000 Kč a výše.

I v případě tohoto zákona je viditelné, že jeho realizace není v lokálních měnových systémech uplatněna. Jelikož mezi povinnosti členů nepatří poskytování dokladů o koupi, registrační pokladny se v tomto systému mohou jevit jako bezvýznamné.

4.2 Daňová soustava v České republice

Daňovou soustavou rozumíme soubor jednotlivých daní, které stát může uložit svým občanům. V České republice funguje současná daňová soustava již od roku 1993. Obsahuje daně přímé a nepřímé. Přímé daně jsou strhávány poplatníkovi přímo na základě jeho příjmů či výše majetku. Poplatník je povinen nést daňové břemeno, nemůže jej přenést na jiný subjekt. U nepřímých daní leží daňové břemeno opět na poplatníkovi, ale daň je většinou vybírána a odváděna jiným subjektem než je poplatník. [Fojtíková, 2008]

V naší republice je struktura daňové soustavy následující: [Fojtíková, 2008]

PŘÍMÉ DANĚ

- Daně z příjmů
  - fyzických osob
  - právnických osob
- Majetkové daně
  - daň z nemovitostí (z pozemků a ze staveb)
  - daň silniční
  - daň převodová (dědická, darovací a z převodu nemovitostí)

NEPŘÍMÉ DANĚ

- Všeobecné
  - daň z přidané hodnoty
- Výběrové
  - daně spotřební (z minerálních olejů, z lihu, z piva, z vína a meziproductů a z tabákových výrobků)
  - ekologická (z elektřiny, zemního plynu a některých dalších plynů a z pevných paliv)

Daně, placené z příjmů dosažených v LETS

Občané České republiky mohou mezi sebou obchodovat. Žádný zákon jim to ve svém důsledku nezakazuje. Mají tedy možnost provádět směnné transakce jaké probíhají v LETS. Jedinou podmínkou je odvádět z takto dosažených příjmů daň. V LETS můžeme obvykle uplatnit následující daně: [Harasimovič, 2003]

- Daň z příjmů fyzických osob
- Daň z příjmů právnických osob
- Daň z přidané hodnoty
- Popř. spotřební daň

4.3 Problematika daní v LETS v České republice

LETS jsou většinou zakládány jako sdružení lidí, které nemá právní subjektivitu. Právně tedy neexistují. Jelikož jsou založeny na neziskovém principu, žádný konkrétní zákon jim neukládá povinnost odvádět ze své činnosti daně, ani že musí podávat zprávy o každé transakci, která proběhne. Lokální měnové systémy nemusí v této sféře odpovídat

za jednotlivé osoby. Základem je odpovědnost každého člena za své vlastní závazky, což znamená uvedení všech svých příjmů v daňovém priznání. Pokud by ale byly založeny např. jako občanské sdružení, jejichž podmínky vzniku by splňovaly, týkaly by se daňové povinnosti i systému jako celku. LETS by v tom případě musely odvádět daň z:

- vybíraných poplatků členů v národní měně
- vybíraných poplatků členů v alternativní měně
- příjmů z provedených transakcí v systému

I když jsou ve většině případů právě členské příspěvky od daně většinou osvobozeny, je možné říct, že právě z důvodů povinností s priznáváním příjmů státu nemají LETS zájem fungovat v určité právní formě. Stát tímto přichází o finanční prostředky, které by mohlo získávat do státního rozpočtu. Současná legislativa jim ale způsob, kterým fungují umožňuje, a tedy LETS jako celek nemůžeme považovat za daňový únik.

Informování správce daně

Rozdíl LETS proti národní ekonomice je uveden v zákonu č. 337/1992 Sb. o správě daní a poplatků. § 33 odst. 2 tohoto zákona udává poplatníkovi povinnost informovat svého správce daně, když začne pobírat příjmy, které jsou předmětem daně. Zákonná lhůta je 30 dní.

Když člověk začne obchodovat prostřednictvím LETS, je nucen se tímto zákonem řídit. Proto můžeme dojít k závěru, že pokud člen LET systému neoznámí, že získává příjmy ze systému vyšší než hranice 20 000 Kč, dopouští se daňového úniku.

Typy směny v LETS z daňového hlediska

V návaznosti na uvedené daně je třeba vymezit, na jakém základě je směna v LETS prováděna. Jakubec zmiňuje dva typy směny, které je zde nutno rozlišovat. Tento způsob je podle něj uplatňován v LETS ve většině států v souvislosti s odvodem daní z příjmu. Jedná se o obchodní a společenskou směnu: [Jakubec, 2001]

- Obchodní směnu bere jako směnu, při které dochází k prodeji zboží nebo služeb, většinou spojenou s podnikatelskými aktivitami. Zde je možno zařadit podnikatele, který bude prodávat v LETS zboží, např. sportovní boty či oblečení, v lokální měně. Většinou se tyto obchodníci živí stejnou činností v oficiální ekonomice, kde patří mezi jejich hlavní příjem. Příjmy z LETS pak bude muset zdanit a daň odvést v národní měně, stejně jakoby obchody probíhaly v národní měně.

- Společenskou směnu popisuje jako činnost, vykonávanou mimo vlastní zaměstnání. Jedná se o poskytnutí služeb, které jsou charakteru přátelské či sousedské výpomoci. V běžném životě klasická neplacená záležitost, a tedy zde není povinnost je zdaňovat. Pod tím si můžeme představit např. zalévání květin v době nepřítomnosti, venčení psa, pomoc sousedovi s nákupem a další.

4.3.1 Zdaňování fyzických osob v LETS

Činnosti, probíhající v rámci LETS fyzickými osobami je možno zařadit mezi společenskou směnu. Takto specifikované příjmy jsou považovány za ostatní příjmy, které definuje § 10 zákona o daních z příjmů. Dle § 3 odst. 1 písm. e) uvedeného zákona jsou tyto příjmy předmětem daně z příjmů fyzických osob. Ostatní příjmy jsou v zákonu specifikovány jako příjmy z příležitostných činností nebo z příležitostného pronájmu movitých věcí, včetně příjmů ze zemědělské výroby, která není provozována podnikatelem (samostatně hospodařícím rolníkem).

Mnozí lidé by se mohli domnívat, že když směnné transakce neprobíhají v českých korunách, nemohou se z nich ani odvádět daně v této národní měně. Jak stanovuje zákon o daních z příjmů, jsou dle § 3 odst. 2 zákona předmětem daně jak peněžní, tak i nepeněžní příjmy dosažené směnou. Nepeněžními příjmy zde rozumíme příjmy získané v LETS, neboť směna probíhá ve vymyšlené měně bez přičinění státu. V této souvislosti vyvstává otázka, jak je možno tyto příjmy zhodnotit. Jak uvádí § 3 odst. 3 zákona o daních z příjmů, k ocenění se používá tzv. obvyklá cena. Zmíněný zákon se zde odkazuje na zákon č. 151/1997 Sb., o oceňování majetku. Ten popisuje obvyklou cenu jako cenu, která by byla stanovena při prodeji obdobného zboží nebo poskytnutí stejné či obdobné služby v podmínkách obvyklého obchodování v tuzemsku ke dni ocenění. Je tedy patrné, že obvyklou cenou v případě LETS bude cena v alternativní měně přepočtena na měnu národní pomocí poměru 1:1.¹³

Lidé, kteří v LETS prodají na podzim patnáct kilo hrušek ze své zahrady nemůžeme považovat za obchodníky, kteří se touto činností živí celý život. Podobným příkladem může být prodej květin či zeleniny ze zahrádky, pokud jich má pro svou potřebu přebytek. Můžeme zde zařadit také občasný prodej ušitých věcí pro děti či vlastnoručně malovaných obrazů. Zkoumaným jevem je zde podmínka podnikatelské činnosti, která je většinou provozována i v oficiální ekonomice. V uvedeném případě by se daná osoba měla stát právnickou osobou.

---

¹³ V případě, kdy si jej lokální měnový systém neurčí jinak.

Osvobození od daně z příjmu

Je třeba zaznamenat důležité informace, které nám zprostředkovává zákon o daních z příjmů:

- § 10 odst. 3 písm. a) zákona říká, že ostatní příjmy jsou osvobozeny od daně z příjmu, pokud suma veškerých příjmů dosažených za zdaňovací období nepřesáhne 20 000 Kč. Zde se nerozlišují příjmy z transakcí provedených v LETS a v oficiální ekonomice.
- § 4 odst. 1 písm. c) zákona mluví o dalších osvobozených příjmech. Řadíme zde příjmy z prodeje movitých věcí. Osvobození se nevztahuje na příjmy z prodeje motorových vozidel, letadel a lodí, nepřesahuje-li doba mezi nabytím a prodejem dobu jednoho roku.

Možnost daňového úniku

Mezi povinnosti fyzických osob, působících v rámci LETS, patří doznání všech příjmů, kterých v průběhu zdaňovacího období dosáhli. Vysokou roli zde hraje právě hranice 20 000 Kč, do které jsou ostatní příjmy ze zákona osvobozeny. Mohou nastat dva případy:

- Fyzická osoba, která obdrží příjmy za prodané zboží a poskytnuté služby za nižší sumu než je uvedená částka, a to jak v LETS, tak v národní ekonomice, není povinna podávat daňové přiznání.
- Když jsou příjmy za zdaňovací období vyšší než 20 000 Kč, poplatník musí tyto příjmy uvést v daňovém přiznání. Pokud tak neučiní, porušuje zákon a zaznamenáváme daňový únik, který je možno s fungováním LETS spojit.

4.3.2 Zdaňování právnických osob v LETS

Podnikatelé, kteří jsou součástí LETS musí vést účetnictví a zaznamenávat každý provedený obchod nejen v oficiální ekonomice, ale i v rámci systému. Veškeré transakce, kterých se právnická osoba ve zdaňovacím období účastní, se stávají součástí základu pro výpočet daně z příjmů. Daň je odváděna z celkových dosažených příjmů bez rozdílu v národní měně. U právnických osob by nemělo docházet k daňovým únikům v případě řádného vedení účetnictví.

4.3.3 Řešení daňových úniků fyzických a právnických osob v LETS

Fyzické osoby mají v tomto směru více možností, jak uniknout své daňové povinnosti. Česká republika se v současnosti problematikou LETS v zákonech nezabývá. Nasnadě by ale bylo udat systému povinnost podávání zpráv o všech provedených transakcích příslušnému

finančnímu úřadu. Důležité by byly především informace o členech, dosahujících jako fyzické osoby příjmů vyšších než je již uvedená hranice 20 000 Kč pro osvobození příjmů. A to vždy. I když zde existuje možnost finančního úřadu domáhat se přehledu o směnných transakcích, děje se tak pouze v případě nejasnosti ohledně konkrétní osoby. O mnohých osobách, které se k příjmům z LETS nedoznaly, by stát nemusel vůbec vědět. Tímto řešením by odpadl problém s tajeáním příjmů z obchodování v LETS a finanční úřad by měl jasný přehled o členech a jejich činnosti v lokální měnovém systému.

4.4 Možnost placení daní v alternativní měně

§ 59 odst. 1 zákona o daních z příjmů určuje způsob placení daní, a to v národní měně. Není tedy možné, aby členové LETS ze své činnosti odváděli daň v jimi vytvořené měně. Tento způsob funguje ve všech státech, kde se s provozováním LETS můžeme setkat. Teoreticky zde ale existuje i možnost, že by stát po vzájemné domluvě s lokálními měnovými systémy povolil členům LETS zaplatit svou daňovou povinnost v alternativní měně. Tento způsob placení daní ještě nebyl nikde na světě zaveden, můžeme tedy jen spekulovat o dopadech na jednotlivé členy, činnost LETS a především na samotné vybírání daní v zemi.

Možné scénáře vývoje zavedení možnosti placení daní v alternativní měně

- Tato nová možnost placení by mohla vést k usnadnění fungování systému LETS. Členové by se nemuseli obávat transakcí z důvodu budoucího odvodu vysokých částek v národní měně. A tou některé skupiny osob jako nezaměstnaní či studenti nemusejí ve velké míře disponovat.
- Kdyby ale stát zavedl možnost placení daní i v alternativní měně, musel by se stát členem LETS. V opačném případě by došlo k situaci, která by znamenala odliv alternativní měny ze systému ve prospěch státu a byla by porušena podmínka, že součet částek na účtech je roven nule.
- Alternativní měna by se mohla stát žádanou mezi soukromými jednotlivci k placení daní, a to jak pro členy, tak i nečleny LETS. Společnost by poptávala tuto měnu, pokud by jim přinášela oproti placení v národní měně určité výhody. Možnou variantou vývoje by se poté mohl stát požadavek nečlenů LETS vyplácet platby od státu v místní měně s tím, že v budoucnosti ji budou moci zpětně použít k placení závazků státu. Měna LETS by v tomto případě fungovala jako platidlo daňových závazků. Tím by se ale alternativní měna stala prostředkem směny neomezeně na hranicích systému a byl by porušen lokální charakter LETS. [Peacock, 2006]

V každém případě můžeme říct, že z ekonomického hlediska by tato možnost nebyla realizovatelná. Hlavním nedostatkem by totiž bylo výrazné zvýšení složitosti a nákladnosti systému na vybírání daní, protože by musely být stanoveny a zavedeny nové podmínky, které by se týkaly lokálních měnových systémů. Členové LETS by museli být evidováni v systému pro vybírání daní spolu s alternativní měnou, ve které chtějí své daňové povinnosti platit a mnoho dalších náležitostí, spojených s realizací. Pokud by došlo k rozšíření lokálních měnových systémů v zemi, musely by se navíc specifikovat odlišné měny, vždy konkrétního systému. To by znamenalo, že by se státní pokladna plnila vysokým množstvím různých druhů alternativních měn. A další otázkou by bylo, jak by s nimi stát později naložil.

4.5 Existence daňových úniků v národní ekonomice

Transakce, které probíhají v LETS jsou obvykle stejné či podobné těm v oficiální ekonomice. V lokálním měnovém systému je každý obchod zaznamenán na účtech jednotlivých členů. V případě potřeby finančního úřadu je z účtů lehce dohledatelné, jakých příjmů v LETS daný poplatník dosáhl. Naproti tomu v národní ekonomice stát většinou nemá možnost zjistit tyto druhy příjmů, ze kterých jsou lidé nuceni odvádět daně.

V oficiálním peněžním systému je více než obvyklé, že si lidé navzájem poskytují služby, které mohou být také zpoplatněny určitou částkou. Jde např. o pomoc se stěhováním, výměnu pneumatik u auta, pohlídání dítěte nebo darování oblečení po dětech. Lidé ale nevedou jejich záznamy ani si neposkytují doklady o zaplacení. Pokud každý účastník takových obchodů poté neuvede tyto příjmy, řazené také mezi příjmy ostatní, do svého daňového přiznání, dopouští se daňového úniku. Je tedy zřejmé, že pokud lidé prodávají obchody nebo poskytují služby nezaložené na podnikatelské činnosti v LETS, získává stát snadno kontrolovatelný zdroj příjmů. V těchto souvislostech je zabránění daňovým únikům v LETS mnohem jednodušší.

Naskytá se zde ale otázka, zda by pro lidi nebylo výhodnější vyměňovat si zboží a služby mimo LETS? V tomto případě by činnosti mohly být prováděny v okruhu přátel a známých s tím, že jim druhá osoba s něčím pomůže při další příležitosti. Lidé by tedy za tyto služby nemuseli vůbec platit, čímž by uspořili finanční prostředky nejen za bezplatné poskytnutí, ale i za daňovou povinnost, která by se v rámci LETS k této činnosti vázala. Odpovědí mohou být důvody vzniku LETS a výhody, které se k jejich fungování vážou. (viz. Kapitola 3)

4.6 Vliv LETS na sociální dávky a podporu v nezaměstnanosti

Česká legislativa se nezabývá vlivem členství v LETS na výši sociálních dávek a podpor v nezaměstnanosti. Nevymezuje vliv působení v lokálním měnovém systému na výši vyplácených sociálních dávek či podpory v nezaměstnanosti. V České republice není fenomén LETS příliš rozvinutý, a proto se jím zákony nezabývají. Co se týká právě jednotlivých sociálních dávek a podpory v nezaměstnanosti, nemusejí se členové LETS v České republice obávat nějakého snížení jejich výše.

Z obecného hlediska můžeme v České republice využít zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti. Zákon v § 25 odst. 1 b) uvádí podmínky pro uchazeče o zaměstnání, a tedy i osoby, které pobírají podporu v nezaměstnanosti. Uchazečem o zaměstnání se stává fyzická osoba s bydlištěm na území České republiky, která není osobou samostatně výdělečně činnou. Z této informace můžeme v souvislosti s LETS vyvodit informaci, že příjmy z tohoto systému nijak neovlivňují podporu v nezaměstnanosti, pokud činnost v rámci systému nepřeroste v podnikání. Vliv u sociálních dávek je v první řadě odvozován od typu dávky. Harasimovič ve své práci dává důležitost posouzení, zda je člověk schopen v LETS uspokojit ty potřeby, k jejichž zajištění je dávka určena. V současnosti ale v České republice nejsou určeny jasné postupy, kterými by se členové lokálních měnových systémů měli řídit. Přesto v této souvislosti mohou některé země posuzovat členství v LETS jako možnost dalších příjmů, a proto jejich členové o část dávek přicházejí. [Harasimovič, 2003]

Díky rozšíření LETS v některých státech je jejich působení jasně vymezeno spolu se specifikovaným vlivem obchodování v místním měnovém systému např. na podporu v nezaměstnanosti. Např. ve Velké Británii se může stát, že když se nezaměstnaný člověk účastní LETS, může přijít o podporu v nezaměstnanosti. Naopak státy jako Irsko, Nový Zéland a Austrálie tento způsob jistého jednání v neprospěch členů LETS nerealizují. Např. irské úřady souhlasily s tvrzením, že členství v LETS může nezaměstnaným dopomoci k získání placené práce. [Johanisová, 1999]

ZÁVĚR

Celým obsahem práce se prolíná myšlenka, která považuje lokální měnové systémy za řešení některých problémů, které souvisí s národní ekonomikou. Z charakteristiky veškerých náležitostí, spojených s fungováním LETS zjišťujeme, že toto prohlášení můžeme uznat za pravdivé. Jejich fungování je pro společnost přínosem, a to v mnoha ohledech.

Stanovený cíl práce byl splněn. Práci jsem pojala jako celkovou charakteristiku lokálních měnových systémů z různých úhlů pohledu. Jsou zde uvedeny informace zásadní pro úplné pochopení LET systémů. Nechybí definice „LETS“ ani vymezení důležitých podmínek jejich fungování.

Po rozebrání všeobecných náležitostí LETS jsem se zaměřila na SWOT analýzu, která je vhodným nástrojem pro vymezení jednotlivých vlastností LET systémů. Uvedenou analýzu považuji za přínos této práce, neboť podává ucelený náhled na vlastnosti lokálních měnových systémů. Jejich průzkum se může stát užitečným pro současné lokální měnové systémy i pro lidi, kteří by LET systém chtěli v budoucnu založit. Mohou z něj vyčíst, jakým směrem se ubírat. Ve SWOT analýze jsou totiž mimo jiné zhodnoceny potenciální příležitosti, kterým by se měly LET systémy snažit přiblížit. Na druhé straně obsahuje možné hrozby, jejichž důsledky, v případě že nastanou, by se LETS měly snažit eliminovat.

Další významnou informací je zhodnocení situace v České republice a na Slovensku. Po prozkoumání pouhých tří známých LET systémů v ČR a jednoho vybraného aktivního systému na Slovensku jsem dospěla k názoru, že za nízký výskyt LET systémů ve zkoumaných zemích je odpovědná především neznalost lidí o jejich možnostech. Důležitým krokem je proto osvěta společnosti a propagace LET systémů. Cílem by mělo být především seznámení české a slovenské společnosti s jejich činností. Jistě by se zde našli lidé, kteří by se rádi LETS zúčastnili, ale v současné situaci nemají příliš možností jak se o nich dozvědět. A pokud společnost v uvedených zemích uzná LET systémy jako alternativu lepšího využití svých možností bez závislosti na ostatních, jistě dojde ke zvýšení počtu existujících lokálních měnových systémů.

Daňová problematika v souvislosti s LETS je zajímavou a v současnosti nepříliš vyjasněnou tematikou. Důležité je vymezení těchto záležitostí z pohledu státu. Specifikovala jsem povinnosti, které stát udává a jsou uplatnitelné na činnost LET systémů. V práci je uveden přehled zákonů, které je možné na obchodování v LET systémech použít, ale přesto se tak neděje. Zjistila jsem, že i bez dodržování daných zákonných ustanovení mohou LETS efektivně fungovat. Vše závisí především na vztazích mezi jednotlivými členy lokálního měnového systému. „Známost“ a vzájemná spolupráce jsou základem úspěšného fungování lokálního měnového systému.

Lokální měnový systém je brán jako doplněk národního hospodářství, nejsou v něm uplatnitelné všechny daně, vybírané v národní ekonomice. Nalézáme zde nutnost placení daní z příjmů, navíc je možná úhrada spotřební daně a daně z přidané hodnoty. Daňové záležitosti, spojené s lokálními měnovými systémy, se komplikují především z důvodu jejich nedostatečné konkretizace. Zaměřila jsem se proto na daňové povinnosti, za které jsou odpovědní jednotliví členové, a to fyzické i právnické osoby. Pro finanční úřady je důležité zjištění, že v LETS lze nalézt možnosti k daňovým únikům. Těch se mohou dopouštět především fyzické osoby. Problémem se stává, když neuvedou zdroje příjmů z LETS do svého daňového přiznání, pokud je úhrn ostatních příjmů v systému i mimo něj vyšší než hranice 20 000 Kč. Jednou z příčin je nedostatečná kontrola systémů ze strany státu a neodpovědnost systémů za činnost členů.

LET systémy jsou zakládány jako neformální sdružení lidí. Ty jsou osvobozeny od nutnosti odvádět daň ze své činnosti a dalších povinností, které by jim byly dány jako formálnímu uskupení. Možnost placení daní z obchodování v LETS je nerealizovatelná především z důvodu rapidního zvýšení nákladů na zajištění efektivního způsobu vybírání daní.

Bakalářská práce se může stát jakýmsi vodítkem pro stát, jelikož udává směr, kterým je třeba se ubírat, aby bylo zabráněno daňovým nesrovnalostem.

PŘEHLED LITERATURY

- 1) DOUTHWAITE, R. *Ekológia peňazí*. Dolný Kubín: DiveRzita, 1999. 77 s. ISBN 8096808621.
- 2) FOJTÍKOVÁ, J. *Daňový systém*. 2. vyd., přeprac. Brno: Masarykova univerzita, 2008. 135 s. ISBN 9788021046870.
- 3) FUCHS, K., TULEJA, P. *Základy ekonomie*. 1. vyd. Praha: Ekopress, 2003. 347 s. ISBN 80-86119-74-2.
- 4) JEŽEK, T. *Peníze a trh*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2002. 148 s. ISBN 8071786853
- 5) LISÝ, J. [et al.]. *Ekonomía v novej ekonomike*. 2. preprac. a dopl. vyd. Bratislava : Iura Edition, 2007. 634 s. ISBN 9788080781644.
- 6) REVENDA, Z. [et al.]. *Peněžní ekonomie a bankovníctví*. 2. vyd. Praha: Management Press, 1997. 620 s. ISBN 8085943492.
- 7) SOLOMON, M. R. [et al.]. *Marketing: očima světových marketing manažerů*. Vyd. 1. Brno: Computer Press, 2006. 572 s. ISBN 802511273X.
- 8) SCHUMACHER, E.F. *Malé je milé, aneb Ekonomie, která by počítala i s člověkem*. Vyd. 1. Brno: Doplněk, 2000. 288 s. ISBN 807239035X.
- 9) SIMMEL, G. *Peníze v moderní kultuře a jiné eseje*. Praha: Sociologické nakladatelství, 1997. 206 s. ISBN 8085850508
- 10) ŽÁK M. [et al.]. *Velká ekonomická encyklopedie*. 2. rozšířené vyd. Praha: Linde, 2002. 887 s. ISBN 8072013815.
- 11) Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník
- 12) Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník
- 13) Zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů
- 14) Zákon č. 215/2005 Sb., o registračních pokladnách
- 15) Zákon č. 337/1992 Sb., o správě daní a poplatků
- 16) Zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti
- 17) Zákon č. 151/1997 Sb., o oceňování majetku

Elektronické zdroje

- 18) FOLTÝNOVÁ, H. *Místní měnové systémy v ČR a ve světě*. Diplomová práce [online]. 2004 [cit. 2009-4-5]. Dostupné na: <https://is.muni.cz/auth/th/16717/fss_m/scan.pdf>.
- 19) GAIA agentura. *Pojďme si pomáhat - LETS* [online]. [cit. 2009-3-5]. Dostupné na: <<http://gaia.ecn.cz/projekty/lets.html>>.

- 20) HARASIMOVIČ, P. *Analýza alternativního platebního systému LET Systém*. Diplomová práce. [online] 2003 [cit. 2009-2-4]. Dostupné na: <<http://lets.ecn.cz/clanek.php?slozka=cojelets&soubor=aapsletsobsah>>.
- 21) HAUSEROVÁ, E. *LETS aneb Jak se vyhnout nástrahám oficiální měny* [online]. BARAKA, č. 2 2001 [cit. 2009-5-4] Dostupné na: <http://www.baraka.cz/baraka/Baraka/b_2/b_2_lets_.html>.
- 22) JAKUBEC, I. *Předpoklady a principy fungování LETS* [online]. 2001 [cit. 2009-16-4] Dostupné na: <<http://lets.ecn.cz/clanek.php?slozka=cojelets&soubor=ppfobsah>>.
- 23) JOHANISOVÁ, N. *Zkratky* [online]. *Sedmá generace*. 1999, č. 4. [cit. 2009-16-4]. Dostupné na: <<http://lets.ecn.cz/clanek.php?slozka=cojelets&soubor=zkratky2>>.
- 24) Letokruh [online]. [cit. 2009-3-5]. Dostupné na: <<http://letokruh.webpark.cz>>.
- 25) LETS. Blíže k lidem. *Výhody LETS*. [online]. [cit. 2009-3-5]. Dostupné na: <<http://www.lets.cz/lets.aspx?show=vyhody-lets>>
- 26) LETS, Česká republika. *Co je LETS* [online]. [cit. 2009-16-3]. Dostupné na: <<http://lets.ecn.cz/cojelets.php>>
- 27) *LETS v ČR* [online]. [cit. 2009-3-5]. Dostupné na: <<http://lets.ecn.cz/letsvcr.php>>.
- 28) PEACOCK, M. S. The Moral Economy of Parallel Currencies [online]. *American Journal of Economics & Sociology* 2006, roč. 65 , č. 5, s.1059-1083 [cit. 2009-7-4]. Dostupné na: <<http://content.epnet.com/ContentServer.asp?T=P&P=AN&K=23064880&EbscoContent=dGJyMNLr40SeprU4v%2BbwOLCmrlGeprRSs6y4TLsWxWXS&ContentCustomer=dGJyMPGuskuvrrVQuePfgex%2BEu3q64A&D=sih>>.
- 29) SCHWUBOVÁ-TOMSOVÁ, K. Žít trochu jinak [online]. *Mladý svět*. 2004, č. 1, s. 18 [cit. 2009-16-3]. Dostupné na: <<http://letokruh.webpark.cz/ms.pdf>>.
- 30) VETEČNÍKOVÁ, P. *LETS - místní peníze a rozvoj komunity* [online]. 2003 [cit. 2009-16-3]. Dostupné na: <<http://lets.ecn.cz/cojelets.php>>.
- 31) Zaježová [online]. [cit. 2009-15-5]. Dostupné na: <http://www.zajezka.sk/ozajezke_viacinfo.htm>